

Een opaciteit in de hals op het orthopantomogram: wat te doen?

Bij een 71-jarige man werd bij toeval op het orthopantomogram een opaciteit in de hals ontdekt, die werd verdacht van verkalking ter hoogte van de splitsing in de carotis interna en externa. Op grond van de internationale literatuur worden verschillende gedragslijnen bepleit ten aanzien van nader vaatonderzoek en eventuele operatieve verwijdering van dergelijke verkalkingen. In Nederland worden tandartsen en kaakchirurgen vooralsnog geadviseerd in een dergelijke situatie de patiënt te informeren en het aan de huisarts over te laten of nader vaatonderzoek is geïndiceerd. Dit geldt ook voor het eventuele gebruik van antitrombotica.

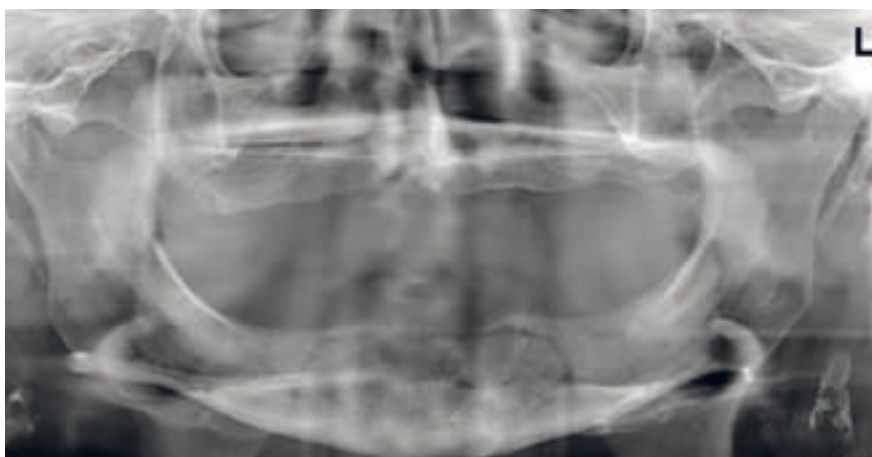
Baart JA, Boeke AJP, Diermen DE van, Visser MC, Kappelle LJ, Wisselink W, Allard RHB, Waal I van der. Een opaciteit in de hals op het orthopantomogram: wat te doen?

Ned Tijdschr Tandheelkd 2008; 115: 150-152

Gegeven

Bij een 71-jarige man, bij wie in het kader van een voorgenomen radiotherapie van een dubbeltumor (te weten een plaveiselcelcarcinoom van het palatum molle alsmede van de mondbodem) een orthopantomogram was vervaardigd, werd beiderzijds onder het niveau van de kaakhoek een opake structuur aangetroffen, die werd verdacht van verkalking in de arteria carotis (afb.1). De patiënt maakte voor het overige een redelijk gezonde indruk. Hij was meer dan 20 jaar geleden gestopt met roken en had daarvoor gedurende ongeveer 25 jaar een pakje sigaretten per dag gerookt. Als medicatie gebruikte hij, zo nodig, fluticasonspray in verband met astmatische klachten. Anamnestic waren er geen aanwijzingen voor een doorgemaakt cerebrovasculair accident. Hoe was het verdere beleid?

Afb. 1. Op het orthopantomogram wordt als toevalsbevinding beiderzijds in de hals een opake structuur gezien, die vooral aan de linkerzijde suggestief is voor een verkalking van de arteria carotis.

Overwegingen

Op een orthopantomogram worden soms bij toeval verkalkingen in de hals aangetroffen. Het meest herkenbare voorbeeld van een dergelijke verkalking is een steen in de glandula submandibularis. Opaciteiten in de hals blijken een enkele maal te berusten op één of meer verkalkte lymfklieren, bijvoorbeeld bij een patiënt die tuberculose heeft doorgemaakt. Incidenteel kunnen er ook verkalkingen in de tonsilloge voorkomen, die op een orthopantomogram als opake structuur worden afgebeeld. De in afbeelding 1 getoonde, enigszins vlekkerige opaciteit is vooral aan de linkerzijde door lokalisatie en vorm suggestief voor atheromateuze plaques in de arteria carotis ter hoogte van de splitsing in de arteria carotis interna en externa. Deze wordt geprojecteerd op het niveau van de derde en vierde cervicale

wervels tussen de wervelkolom en het os hyoideum. Een voorbeeld van een andere patiënt is getoond in afbeelding 2.

In een recent gepubliceerd onderzoek uit Thailand werd in een groep van 1.370 tandheelkundige patiënten, ouder dan 50 jaar, bij ruim 2% van hen enkel- of dubbelzijdige verkalking van de arteria carotis aangetroffen op het orthopantomogram (Pornprasertsuk-Damrongsri en Thanakun, 2006). De auteurs adviseerden om dergelijke patiënten direct te verwijzen voor cerebrovasculair onderzoek. Ook andere auteurs geven een dergelijk advies (Cohen

Afb. 2. Radiopaque structuur onder de kaakhoek (rechts) verdacht voor verkalking in de arteria carotis.

et al, 2002). Uit een recent onderzoek bleek overigens dat slechts in ongeveer 30% van de gevallen van een vermoede carotisverkalking in de hals dat ook daadwerkelijk als zodanig kon worden bevestigd met behulp van vaatonderzoek (Madden et al, 2007). Andere mogelijke oorzaken van verkalkingen in de hals zijn speekselstenen, verkalkingen in een speekselklier tumor en verkalkingen in ligamenten. Ernstige stenose van de arteria carotis interna kan tot doorbloedingsbeperkingen van de hersenen leiden of, bij loslaten van delen van de verkalkte plaques, tot een ‘transient ischemic attack’ (TIA) of een cerebrovasculair accident (CVA) (Cina et al, 2000). Uit enkele onderzoeken blijkt dat bij afsluiting van de arteria carotis interna van meer dan 70% de kans op een beroerte sterk wordt gereduceerd bij chirurgische verwijdering van de stenose. Bij een minder sterke vernauwing is chirurgische behandeling niet zinvol en kan deze zelfs nadelig zijn vanwege de aan de operatie verbonden risico’s (North American Symptomatic Carotid Endarterectomy Trial Collaborators, 1991; Barnett et al, 1998).

Er bestaat landelijk noch internationaal een wetenschappelijk gefundeerd protocol voor het beleid bij het aantreffen van een carotisverkalking in de hals (Roldan-Chicano et al,

Tabel 1. Anamnesevragen met betrekking tot TIA/CVA, gemodificeerd naar de ‘Face Arm Speech Time’-test.

1. Gezicht. Heeft de patiënt tijdelijk een scheef gelaat gehad? Vraag de patiënt zijn tanden te laten zien. Let op of de mond scheef staat en een mondhoek naar beneden hangt.
2. Arm. Heeft de patiënt krachtsverlies gehad van een arm of been? Vraag de patiënt om beide armen tegelijkertijd horizontaal naar voren te strekken en de binnenzijde van de handen naar boven te draaien. Let op of een arm wegzakt of rondzwakt.
3. Spraak. Vraag of er veranderingen zijn geweest in het spreken (onduidelijk spreken of niet meer uit de woorden kunnen komen).
4. Tijd. Vraag de patiënt of er sprake was van een acuut begin van de klachten en of deze klachten recent zijn opgetreden.

2006; Mupparapu, 2007). Vooral nog adviseren de auteurs van de onderhavige bijdrage – conform het advies van Barkhuysen et al (2006) – aan tandartsen en kaakchirurgen om bij het aantreffen van een vermoedelijke carotisverkalking in de hals te volstaan met het informeren van de huisarts en de patiënt (“Op de röntgenopname is een kleine verkalking zichtbaar, die zich mogelijk in een bloedvat bevindt. Dit kan niet direct kwaad, maar wij zullen het wel aan uw huisarts melden. Wij raden u aan om met uw huisarts te bespreken of eventueel nader onderzoek noodzakelijk is”). Het wordt

vervolgens aan de huisarts overgelaten, mede gelet op de anamnese (tab. 1) en de huisartsenstandaarden voor een TIA en CVA (Verhoeven et al, 2004; Waaijer et al, 2005; Wiersma et al, 2005a), of verder onderzoek is geïndiceerd en of er een indicatie is voor vaatonderzoek, chirurgische behandeling of het eventueel voorschrijven van een antitromboticum (Wiersma et al, 2005b). Een gerandomiseerd onderzoek van aspirine versus placebo liet overigens geen toegevoegde waarde zien van aspirinegebruik bij patiënten met carotisstenose (Ederle et al, 2006).

Beleid

Vooraf gelet op de ongunstige prognose van de hier besproken patiënt met een mondholte- respectievelijk een orofarynxcarcinoom werd ervoor gekozen hem niet verder te belasten met de informatie over de bij hem aangetroffen verkalkingen in de hals. Wel werd de huisarts ingelicht, zodat wellicht op een later moment deze bevinding met de patiënt kan worden besproken.

Literatuur

- Barkhuysen R, Bergé SJ, Damme PhA van. Een niet-alledaagse radiopake afwijking op het orthopantomogram. *Ned Tijdschr Tandheelkd* 2006; 113: 148-149.
- Barnett HJM, Taylor DW, Eliasziw M, et al. Benefit of carotid endarterectomy in patients with symptomatic moderate or severe stenosis. North American symptomatic carotid endarterectomy trial collaborators. *N Engl J Med* 1998; 339: 1415-1425.
- Cina CS, Clase CM, Haynes RB. Carotid endarterectomy for symptomatic carotid stenosis. *Cochrane Database Syst Rev* 2000; (2): CD 001081.
- Cohen SN, Friedlander AH, Jolly DA, Date L. Carotid calcification on panoramic radiographs: an important marker for vascular risk. *Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod* 2002; 94: 510-514.
- Ederle J, Brown MM. The evidence for medicine versus surgery for carotid stenosis. *Eur J Radiol* 2006; 60: 3-7.
- Madden RP, Hodges JS, Salmen CW, et al. Utility of panoramic radiographs in detecting cervical calcified carotid atheroma. *Oral Surg Oral Pathol Oral Med Oral Radiol Endod* 2007; 103: 543-548.
- Mupparapu M, Kim IH. Calcified carotid artery atheroma and stroke; a systematic review. *J Am Dent Assoc* 2007; 138: 483-492.

- *North American Symptomatic Carotid Endarterectomy Trial Collaborators*. Beneficial effect of carotid endarterectomy in symptomatic patients with high-grade carotid stenosis. *N Engl J Med* 1991; 325: 445-453.
- *Pornprasertsuk-Damrongsri S, Thanakun S*. Carotid artery calcification detected on panoramic radiographs in a group of Thai population. *Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod* 2006; 101: 110-115.
- *Roldan-Chicano R, Onate-Sanchez RE, Lopez-Castano F, Cabrerizo-Merino MC, Martinez-Lopez F*. Panoramic radiograph as a method for detecting calcified atheroma plaques. Review of literature. *Med Oral Patol Oral Cir Bucal* 2006; 11: E 261-266.
- *Verhoeven S, Beusmans GHMI, Van Bentum STB, et al*. NHG standaard CVA. *Huisarts Wet* 2004; 47: 509-520.
- *Waaijer A, Lo TH, Kapelle LJ, Moll F, Mali WP*. Behandel mogelijkheden voor patiënten met een symptomatische carotisstenose. *Ned Tijdschr Geneesk* 2005; 149: 1261-1266.
- *Wiersma TJ, Pleumeekers HJ, Beusmans GH, Schuling J, Goudswaard AN*. Samenvatting van de standaard 'CVA' van het Nederlands Huisartsen Genootschap. *Ned Tijdschr Geneesk* 2005a; 149: 2850-2856.
- *Wiersma TJ, Binsbergen JJ van, Verhoeven S, Bentum STB van, Goudswaard AN*. Samenvatting van de standaard 'TIA' (eerste herziening) van het Nederlands Huisartsen Genootschap. *Ned Tijdschr Geneesk* 2005b; 149: 343-348.

Summary

Carotid calcification on a panoramic radiograph: what to do?

A 71-year-old man is discussed in whom the oral and maxillofacial surgeon observed, by chance, a radiopacity on the panoramic radiograph that was highly suggestive of a calcification at the bifurcation of the internal and external carotid artery. While, on the basis of international literature, various treatments are advanced with respect to the importance of vascular investigation and possible surgical removal of significant calcification, at present the view in the Netherlands is that the family doctor has the responsibility to assess whether such patient should be referred for further evaluation by the neurologist or vascular surgeon. The same applies to the possible indication for prescription of antitrombotics.

Bron

J.A. Baart¹, A.J.P. Boeke², D.E. van Diermen¹, M.C. Visser³, L.J. Kappelle⁴, W. Wisselink⁵, R.H.B. Allard⁴, I. van der Waal¹
Uit 'de afdeling Mondziekten en Kaakchirurgie/Orale Pathologie van het Vrije Universiteit medisch centrum (VUmc)/Academisch Centrum Tandheelkunde Amsterdam (ACTA), ²de onderzoeksgroep Huisartsgeneeskunde, Emgo-instituut van het VUmc, ³de afdeling Neurologie van het VUmc, ⁴de afdeling Neurologie van het Universitair Medisch Centrum Utrecht en ⁵de afdeling Heelkunde, sectie Vaatchirurgie van het VUmc te Amsterdam
Datum van acceptatie: 23 augustus 2007
Adres: prof. dr. I. van der Waal, VUmc/ACTA, postbus 7057, 1007 MB Amsterdam
i.vanderwaal@vumc.nl